

BYGGNADSFÖRENINGEN JAKOBSBERG

SJUTTIOFEM ÅR

En blick tillbaka vid firandet av 75-årsjubileet den 8 juni 1963

Nutidens Västeråsare har under de senaste 15-20 åren sett sin stad förvandlas och växa ut i en oerhört snabb takt. Det ena nya stadsområdet efter det andra har kommit till. Vi på Jakobsberg behöver inte gå långt för att få exempel - det som för bara några få år sedan var en trollsk blåbärsskog med skarpt kuperad terräng, där Trollkärret och andra kärrmarker bredde ut sig mellan bergknallarna, allt detta har hastigt planats till med maskinkraft och det forna skogsområdet har förvandlats till ett modernt bostadsområde. Höghusen på Pettersberg sträcker sig långt över de allra högsta frötallarna medan envåningshusen liksom kryper in i den vegetation, vilken lämnats kvar som minne av det som en gång var blåbärsskog eller orienteringsterräng, för att inte tala om skridskoåkande och bandyspel på de frusna kärrens isar.

Förvandlingen har som sagt skett mycket snabbt. Det gick inte till alldeles på samma sätt när Jakobsberg började bebyggas för 75 år sedan. Då fanns inte de väldiga maskiner som glupskt åter undan både träd och sten, de ekonomiska resurserna var också helt annorlunda och de människor som grundade byggnadsföreningen Jakobsberg var av en helt annan kategori än dagens byggare i Västerås.

ARBETARE GRUNDADE FÖRENINGEN

När man bläddrar i den första medlemsförteckningen kan man konstatera att av de 98 personer, som tecknat sig för medlemskap t.o.m. den 19 februari 1888, fanns blott en med yrkesbeteckningen mästare - det var en skomakarmästare. Annars var det timmermän, stenarbetare, släggare, snickare, metallarbetare, bryggeriarbetare, gjutare o.s.v. För de allra flesta står det kort och gott bara arbetare. Och en arbetare för 75 år sedan levde under helt andra ekonomiska villkor än dagens. Vi kan erinra oss att minimigränsen för rösträtt vid riksdagsval var satt till 800 kr. årsinkomst. Det stora flertalet arbetare föll för detta inkomststreck - ännu så sent som 1907 beräknades det att över hälften av landets befolkning tjänade mindre än 1 000 kr. om året. Pionjärerna för det vi i dag kallar stadsdelen Jakobsberg var alltså människor med mycket små ekonomiska möjligheter.

Ursprunget till byggnadsföreningen Jakobsberg går tillbaka till senhösten 1887. Då bildades bostadsföreningen Ålderdomsstödet, förmodligen i lägenheten Bergshyddan nedanför Djäkneberget och invid nuvarande Västerås bryggeri. Där hölls nämligen de första sammanträdena. Den egentliga initiativtagaren lär ha varit en stenarbetare Knut Vilhelm Park. Han och sju andra personer erlade den 27 nov. 1887 1 kr. var som inträdesavgift i föreningen - det var starten. De övriga sju var Per August Ekblom, Johan August Söderberg, Fredrik August Lundkvist, Johan Alfred Sundin, Johan Lindholm, August Hedström och Anders Gustaf Andersson.

Varje vecka kom tydligen nya medlemmar med sina 1-kronor och vid det första sammanträde från vilket protokoll finns, det hölls den 19 febr. 1888, kunde 98 medlemmar noteras. Enligt anteckningar hade dessa erlagt inträdesavgifter på datum mellan nov. 1887 och febr. 1888. Den 4 mars hölls årsmöte och vid detta fick styrelsen följande sammansättning: Ordförande skomakarmästare L E Larsson, vice ordförande målare Carl Olsson, kassör maskinist R Ekblom, vice kassör gjutare A G Broberg, sekreterare målare A G Andersson och vice sekreterare stenarbetare Vilhelm Park. Den sistnämnde utsågs vid årsmöte 1 april 1889 till sekreterare, men utgick ur föreningen under sommaren. Han ersattes som sekreterare i styrelsen av murare Edvard Karlsson, sedermera mycket känd byggmästare och kommunalman i Västerås,

FLERA MARKOMRÅDEN PÅ FÖRSLAG

Det första område som föreningen Ålderdomsstödet kastade sina ögon på var den s.k. Pilbovreten, nuvarande Västermalm. Detta område ägdes av en grosshandlare Moström. Med honom hade föreningens ordförande Larsson

gjort upp om köp till ett pris av 3 öre pr kvfot (1 kvm = 11 kvf) och köpesumman, totalt 4 000 kr., skulle erläggas den 1 oktober. Pilbovreten var egentligen för litet område för att alla medlemmar skulle få tomt och därför var det tänkt att intresserade skulle teckna sig på en lista och om det blev flera än som kunde få tomt skulle lottning ske. Det problemet löste sig utan vidare - det blev intet förvärv av Pilbovreten, eller Törnbladiska vreten som den också har kallats. En annan förening, U.W.K., kom emellan och köpte detta område. U.W.K. - det skulle uttydas Undvik Krogen - tog sedan namnet byggnadsföreningen Västermalm.

Det fanns en ännu äldre byggnadsförening i Västerås, Hundramanna Byggnadsföreningen, vilken bildats redan 1883 och som förvärvade den s.k. Langenbergska vreten norr om staden. Det blev senare Normalms byggnadsförening med sammanlagt ett 50-tal tomter. Både Västermalms- och Normalms föreningarna är för länge sedan upplösta, liksom flera föreningar som kom till vid sekelskiftet eller något senare.

När det inte gick att få Pilbovreten började föreningen Ålderdomsstödet se sig om efter andra områden. Vid sammanträde den 17 aug. 1888 meddelade en kommitté, att Jakobsberg på 100 tunnland var till salu, likaså Herrgårdet på 14 tunnland, Hovdestalund om 96 tunnland och dessutom hade man hört sig för om fem tunnland på Kopparbergsvreten. Den 26 aug. beslöt föreningen att köpa Jakobsberg, om egendomen kunde fås för 26 000 kr. - och om den vore värd denna summa, vilket en kommitté på tolv personer skulle utrona.

Vid ett sammanträde i oktober bordlades frågan om köp, men togs upp igen den 20 januari 1889. Med tanke på att köpet skulle kräva stora pengar beslöt föreningen höja månadsinbetalningarna från 1 till 2 kr. Vid årsmöte den 22 april meddelades att ägaren till Jakobsberg, professor C O Bergstrand, chef för Experimentalfältet i Stockholm, ej godtagit det av föreningen till 28 000 kr. höjda budet, men möjligen skulle gå med på 30 000 kr. och att 15 000 kr. fordrades som första köpeskilling.

KÖP AV JAKOBSBERGS EGENDOM

Föreningen kallades till möte den 2 juni med anledning av att Jakobsberg sålts till handlanden Manne Tössberg. Det upplystes att grosshandlare Flodins sterbhus hade jord till salu, och den förut tillsatta kommittén fick nu uppdrag att höra sig för om detta alternativ. Kommittén gjorde så, men hörde sig också för hos den nye ägaren av Jakobsberg. Detta resulterade i en preliminär överenskommelse om köp för 26 000 kr., varvid dock i försäljningen undantogs herrgården med trädgård, lägenheten Skogshyddan samt Vattenborgen. Vid sammanträde den 14 juli beslöt föreningen köp enligt denna överenskommelse och den 7 augusti upprättades köpekontrakt. Det finns också ett köpebrev daterat 24 okt, 1890, där priset anges till 25 700 kr. I överenskommelsen med Tössberg ingick att föreningen skulle betala 5 000 kr. den 1 mars 1890 och återstoden senare. Det var alltså bättre villkor än som angivits av professor Bergstrand, vilken tydligen inte vågade ta risken att sälja till en förening som bestod enbart av arbetare.

Nu gällde det att skaffa fram pengar. Det beslöts att medlemmarna före slutet av år 1889 skulle om möjligt betala in 60 kr. pr bok - det skulle bli i runt tal 6 000 kr. Meningen var att omedelbart efter tillträdet stycka området i tomter, men det hakade upp sig på att Tössberg inte gjort upp med sina arrendatorer om avträde, varför lantmätaren icke kunde ta itu med avstyckningen. Föreningen var beredd att i värsta fall låta det bli rättslig uppgörelse, men saken ordnades upp av Tössberg mot att han snarast möjligt finge 10 000 kr. av köpeskillingen. I gengäld efterskänkte han 700 kr. av totalbeloppet.

FÖRDELNING AV TOMTERNA GENOM LOTTNING

Under sommaren 1890 kunde lantmätaren stycka upp 100 tomter, och söndagen den 3 augusti samlades medlemmarna på området för att titta på tomterna och ta del av de värden, som en av föreningen tidigare tillsatt kommitté angivit för de olika tomterna. Efter en middagsrast mellan kl. halv 2 och 3 tog man så itu med fördelningen av tomterna. Det skedde genom lottning, varvid två nummer drogs samtidigt. Det ena var numret på medlemsboken och det andra avsåg numret på den tomt som vederbörande skulle få. De sista tomterna, de med högsta numren alltså, vara belägna på västra sidan av Jakobsbgatan - då fanns förstas varken den eller andra gator på

området.

På en av tomterna fanns en byggnad, Grindstugan, och innan man började utlottningen gjordes genom anbudsgivning upp om vem som skulle ha denna stuga. Den som bjöd mest och alltså köpte stugan fick också denna tomt. Grindstugan ... ja, namnet finns ju bevarat i Grindstuvägen ... låg på tomten nr 56, det bör väl vara nuvarande Grindstuvägen nr 3. Enligt uppgift skall stugan finnas kvar som en del i den nuvarande byggnaden på fastigheten. Namnet Grindstugan hängde samman med att här gick uppfartsvägen till Jakobsbergs gård, tydligen från Köpingsvägen över nuvarande Hammarbygatan 2.

JAKOBSBERGS HERRGÅRD 120 ÅR?

Även om Jakobsbergs herrgård med tillhörande tomt och trädgård icke ingick i föreningens förvärv skall jag kanske ändå nämna något om den. Jakobsberg var ursprungligen en avsöndring från Vallby by i St Ilians socken och till området hörde då också Djäkneberget. Detta avsöndrades från Jakobsberg år 1866, då berget köptes av tobaksfabrikör A Sundin, som skänkte det till skarpskytteföreningen, vilken sedermera överlät berget till Västerås stad.

Den äldsta uppgiften om ägare till Jakobsbergs gård som jag har är från 1842. Då ägdes området av en handlare C A Tömbloom, vilken emellertid då gjort konkurs, och konkursboet sålde egendomen till auditör Birger August Schenström för 4 800 riksdaler banko. Några år senare, 1849, köpte auditör Schenström en utmark till Vallby med beteckningen Bergsängen eller Norra Sandvreten av en åkare Johan Berglund, vilken år 1835 förvärvat Bergsängen av vågmästare Jakob Widell. Man kan gissa, att Bergsängen var ett relativt litet område (2 tunnland 27 kappland = ca 14 000 kvm) i norra delen av nuvarande Jakobsberg.

Schenström ägde Jakobsberg till år 1878, då han sålde till den förutnämnde professor C O Bergstrand. Då undantogs lägenheten Skogshyddan med tillhörande område utmed nuvarande Götgatan mellan Drottninggatan och nästan fram till Jakobsbergsgatan. På detta område hade överstelöjtnanten friherre O E Flemming uppfört en mindre byggnad, vilken ingår som del i den nuvarande byggnaden på området, vilket ägs av f. överingenjör M Schenström. Området är numera genom avstyckningar något mindre än tidigare.

Det är förut nämnt att professor Bergstrand, som hade Jakobsbergs herrgård till sommarviste, sålde egendomen år 1889 till handlanden Manne Tössberg. När denne året efter sålde till bostadsföreningen Ålderdomsstödet behöll han herrgården som sommarbostad för sig och sin familj. Han sålde den dock efter något år till skogsplantör P Andersson, vilken i sin tur avyttrade herrgården år 1892 till fröken Emelie Bergström. Hon behöll fastigheten till omkring år 1920. Bland senare ägare var fabrikör Arvid Svensson, som år 1941 sålde Jakobsbergs herrgård till Västerås stad för 43 000 kr. Den gamla herrgårdsbyggnaden uppges vara uppförd i början av 1800-talet. En vindflöjel, som tidigare funnits, bar årtalet 1842 - kanske det var byggnadsåret.

Jag har nämnt några byggnader, som fanns på Jakobsberg före föreningens tid. Av nybyggnaderna efter föreningens övertagande av området torde det inte finnas så många kvar nu, i varje fall är de nog ombyggda. En som jag vet finns oförändrad är byggnaden Götgatan 16. Den uppfördes 1891 möjligen påbörjades den året före, av förut nämnde Edvard Karlsson, som byggde den åt sina föräldrar, vilka på ålderns dar flyttat från sin hembygd i Närke till Västerås, där då tre av sönerna slagit sig ner.

MAN BÖRJADE ORDNA GATOR

När föreningen övertagit området ändrades namnet från bostadsföreningen Ålderdomsstödet till Byggnadsföreningen Jakobsberg. Detta skedde den 10 augusti 1890. Det blev många uppgifter att handlägga på nybyggarområdet. Föreningens styrelse förordnades att fungera som byggnadsnämnd och man utfärdade vissa bestämmelser för att reglera bebyggelsen. Man skulle t.ex. inte få bygga närmare gata än åtta fot, d.v.s. knappt 2 1/2 meter.

Gatorna ... ja, det blev förstås en särskild historia. I avstyckningsplanen för området hade självfallet upptagits vissa gator, men dessa var mycket primitiva i begynnelsen. Våren 1892 började man emellertid med Åsgatan - den

var tydligen angelägnast eftersom man haft en del trassel med uppfartsvägen till Jakobsbergs gård, vilken en tomtägare då och då stängde av vid sin tomt. Därefter fortsatte man med Hammarbygatan, eller skulle rättare sagt fortsätta. För att finansiera gatuarbetena beslutades att årsavgifterna skulle betalas in för fem år i förskott, men då blott en ringa del av dessa avgifter erlades blev det dåligt med gatuarbetena. Under några år utfördes dock en del mera provisoriska arbeten då och då.

År 1895 hade en kommitté uppgjort beräkning för iordningställande av Engelbrektsgratan (heter nu Kronvägen), Jakobsgatan, Götgatan, Jakobsbergsgatan, Sandvretsgatan och Drottninggatan. Kostnadsberäkningen slutade på 7 150 kr., men då man inte hade några pengar bordlades gatuarbetena tills vidare. Efter hand gjordes en del, och sedan man styckat upp flera tomter och fått köpare till dessa blev det större möjligheter. Mellan åren 1892 och 1928 betalade föreningen ut omkring 31 000 kr. för anläggning och underhåll av gator. Den som hade hand om de flesta gatuarbetena var grundläggare J A Löfgren, en av föreningens äldsta medlemmar.

Man styckade alltså upp flera tomter. Vid den första tomtindelningen 1890 lämnades ostyckat det som kallades Jakobsbergs bergbackar. Det var bergområdet mellan Jakobsgatan och Drottninggatan, vidare bergknallarna på områdets södra del och framförallt Omberget. Den nya avstyckningen skedde 1899 och då började man där man slutade 1890, d.v.s. vid Jakobsgatan med tomterna nr 101, 102 o.s.v. Tomten nr 102 är t.ex. nuvarande Jakobsgatan 10. Denna avstyckning gav 57 tomter, enligt lantmätarens förteckning.

BELYSNINGSNÄT ANLADES 1916-1917

Jakobsberg fick gator så småningom, men det dröjde med gatubelysning. Frågan togs upp på allvar år 1913. Styrelsen undersökte olika möjligheter och medlemmarna diskuterade saken på föreningsmöten. Det var inte så lätt att ordna på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt. Jakobsberg tillhörde fortfarande St Ilians socken och belysningen måste bli en angelägenhet för föreningen.

Efter att ha övervägt olika alternativ visade det sig fördelaktigast att ta elektrisk energi från staden, och den 27 augusti 1916 beslöt föreningen antaga ett förslag av vatten- och gasverksstyrelsen om anläggande av belysningsnät på Jakobsberg för en kostnad av ca 15 000 kr. Anläggningen skulle finansieras genom en avgift av 3 öre pr kvm tomt och 3 kr. pr rum i befintliga byggnader. I början av år 1917 kom det elektriska ljuset till Jakobsberg. Det förtjänar nämnas att ingenjörerna Petersén och Wijkborn vid Asea utan någon ersättning biträdde föreningen som sakkunniga rådgivare vid planeringen och som kontrollanter vid anläggningen av belysningsnätet.

Året efter blev Jakobsberg ett stadsområde. Redan år 1894 hade föreningen gjort framställning om att Jakobsberg skulle överflyttas från St Ilians socken till Västerås stad, men kommunalstämman i socknen sade nej. Även 1903 och 1904 var frågor uppe till behandling, men föreningens medlemmar verkade då mera tveksamma om värdet av en inkorporering med staden. Det dröjde sedan till 1918 med frågans lösning. Då införlivades hela St Ilian jämte Lundby socken med Västerås stad.

AVLOPPSFRÅGAN PROBLEM MÅNGA ÅR

Det stora problemet under många år var avloppsfrågan. Avloppet från fastigheterna gick i diken utmed gatorna, och ett särskilt besvärligt avlopp tycks ha varit ett dike, som gick från Vallbyskogen ned till Hammarbygatan. Det blev många klagomål över illaluktande diken, bl.a. från dem som bodde nedan Hammarbygatan. Klagomålen tycks ha gått även till stadens myndigheter. År 1913 fick föreningen en skrivelse från vatten- och gasverksstyrelsen med begäran att föreningen skulle erlägga 15 000 kr., för vilket belopp anslutning skulle få ske till stadens avloppsledning vid Lantvämngsgatan, men föreningen hade ju inga ledningar att ansluta. På sommaren samma år gjorde den nämnda styrelsen en ny framstöt och då hade beloppet för anslutning höjts till 22 800 kr.

Det blev 1930-talets och i viss mån 40-talets jakobsbergsbor som fick vara med om lösningen av avloppsfrågan, samtidigt som stadsdelen fick vattenledningar. År 1927 begärde en del tomtägare vid Åsgatan åtgärder för att få vatten och avlopp inom sitt område. Eftersom några ledningar inte kunde erhållas förrän en stadsplan blivit

upprättad för Jakobsberg, gjordes framställning till stadsplanekommitten om åtgärder fortast möjligt för att få en stadsplan.

Våren 1928 kallades föreningens medlemmar till extra möte i rådhuset och fick därvid del av två stadsplaneförslag, det ena upprättat av stadens byggnadschef, kapten Gösta Smitt, och det andra av baningenjör Carl Henning, som under många år var ordförande i vatten- och gasverksstyrelsen. Som ofta är fallet vid olika alternativ tyckte nog medlemmarna att bägge förslagen var för sig rymde en del gott, men också inslag som man tyckte mindre väl om. Och så fick en kommitté inom föreningen till uppgift att med ledning av de två förslagen söka forma ut ett tredje, som bättre kunde anpassas till speciella Jakobsbergs-synpunkter och förhållanden.

LEDNINGAR FÖR ÖVER EN MILJ.KR.

Det gick ett par år med pillrande hit och dit i stadsplanen, men i mars 1930 hade man kommit något så när sams om en plan, och styrelsen fick föreningens uppdrag att vid genomförandet av stadsplanen bevaka föreningens och medlemmarnas intressen. Två år till och då fanns också en plan för vatten och avlopp, vilken gick löst på kostnader till ett belopp av 1 130 000 kr. Utslaget pr kvm blev det 2:31, vilket belopp staden direkt reducerade till 1:30 = anslutningsavgiften. Nu var motsvarande avgift för andra stadsområden 1:10, och det är naturligt att Jakobsbergsföreningen opponerade sig mot detta tillägg för sitt område. Från stadens sida motiverades det högre beloppet med områdets bergiga karaktär. Ännu mera markerad blev oppositionen mot en passus i förslaget till ledningsanslutning, som kom fram något senare, nämligen att för fastighet, som inte omedelbart anslöts till ledningsnätet, skulle avgiften höjas med 5 proc. pr år även för obebyggd tomt. Detta var uppenbar orättvisa mot Jakobsberg, framhölls det. Föreningen tänkte klaga hos länsstyrelsen, men fullföljde inte denna avsikt.

Innan det slutligt var klart att ta itu med ledningsarbetena måste föreningen överlämna gatorna till staden. Detta skedde genom beslut vid extra möte 1934 och fattades under den bestämda förutsättningen att ledningarna utsträcktes till Jakobsbergsområdet. År 1935 började ledningsarbetena, och under tiden som dessa arbeten pågick blev det ytterligare ändringar i stadsplanen.

Trettioalet var som helhet ett planerandets, underhållandets och reglerandets decennium, inte bara gentemot stadens myndigheter utan också när det gällde resonemang och överenskommelser mellan skilda tomtägare inom föreningens område. Framförallt i samband med reglering av gator och därmed också tomter blev det lätt skärningar mellan olika intressen. Och styrelsen, som här fick många uppgifter att klara av, kunde ibland gå bet. Vid ett tillfälle blev man tvungen utse en särskild kommitté på fem personer, som skulle söka förmå en tydligen mycket motvillig medlem att ställa sig solidarisk med övriga föreningsmedlemmar. En tomtägare, bosatt på annan ort, hade ej på 19 år betalt årsavgift till föreningen. Skulden på 19 kr, tänkte sig styrelsen lämna till indrivning, men vid närmare utredning kom man fram till att det gällde ett sterbhus och att stämning måste ske till främmande rådhusrätt och att advokat måste anlitas - det blev billigare att avskrika skulden,

Ledningsarbetena på Jakobsberg började alltså i mitten av 1930-talet, närmare bestämt 1935, och under tiden som arbetena pågick blev det ytterligare ändringar i stadsplanen,

SKÄNKTE TOMT TILL ÅLDERDOMSHEM

Innan 30-talet var till ända gjorde föreningen ett markbyte med staden. Av gammalt hörde till Jakobsberg en allmänning i norra delen av området, vilken var gemensam för gårdarna i Vallby by, huvudsakligen nyttjad som grustag. Vid laga skifte i början av 1930-talet, det pågick i flera år och blev klart 1933, delades denna allmänning - vilken oftast kallades Jakobsbergsskogen - upp. Jakobsbergsföreningen fick därvid sin andel efter Mileniigatan, från föreningens tomt i väster fram till Jakobsbergsgatan i öster. År 1939 tyckte staden att här borde den nya Jakobsbergsskolan uppföras och föreslog föreningen ett markbyte. Efter diverse underhandlingar bytte man också. Staden fick området för skolan och föreningen fick dels 3 700 kvm mark på östra sidan av Drottninggatan och dels lika mycket ungefär i det inre av fd Vallby-allmänningen,

Något senare, det var 1941, skänkte föreningen tomt till ett pensionärshem med den givna förutsättningen att

äldre jakobsbergsbor skulle få företrädare vid utseendet av hyresgäster i hemmet. Staden tackade och byggde. I ett styrelseprotokoll står angivet, att man av tidningsreferat sett att pensionärshemmet invigts i närvaro av ett stort antal inbjudna. Man hade glömt att inbjuda tomtdonatorn, Jakobsbergsföreningen!

En annan tomt skänktes också på sin tid av föreningen för ideellt ändamål. Det var år 1910 som godtemplarlogen S:t Ilian begärde att få köpa en tomt vid Kronvägen till om möjligt lägre pris än det åsatta. Föreningen var generös och skänkte tomten. Den byggnad som uppfördes kunde logen emellertid inte behålla sedan en hel del av logens medlemmar flyttat in till staden som medlemmar i andra loger - flyttningen gick i den riktningen på den tiden. År 1919 såldes denna godtemplarlokal och blev Västra församlingshemmet.

Kanske vi också bör nämna i detta sammanhang, att Jakobsbergsföreningen år 1940 skänkte 2 000 kr. till Finlandshjälpen och i mitten på 40-talet lämnades lika mycket till Europahjälpen. Vidare har föreningen bidragit med 1 000 kr. till att Domkyrkan skulle få en replik av den S:t Ilian-relief, som finns i Västra församlingshemmet.

VAD SKULLE MAN MED SÅ MYCKET PENGAR?

Om 30-talet kunde betecknas som ett planerandets och reglerandets decennium så kan man nog om 1940-talet säga att det i mycket var - visserligen också en tid full av planer och projekt - en stridigheternas tid. Inte på grund av besvär med regleringar, ändringar i fastighetsgränser och sådant, det förekom också, utan mest för att föreningen rätt och slätt blev ... ja, man ska kanske inte använda uttrycket förmögen men så kom saken att betraktas av många.

Det var så här: Föreningens tomt på den s.k. allmänningen ansågs inte ha något större värde. Föreningens styrelse tyckte nog det vore bäst om man kunde få staden att köpa dem, och på försök erbjöd man staden att köpa marken för 3 kr, kvm. Det priset var för högt tyckte stan som bjöd 1:50. Styrelsen var litet halvt om halvt inne på att sälja för detta pris, om övriga intressenter vore villiga att också sälja till reducerat pris. Men så kom någon på att man kunde försöka förvärva ett intilliggande kronans område och därefter begära styckningsplan på det hela. Detta blev nu inte av - men det hände annat. Det blev andra tider och stigande priser. År 1944 såldes fyra tomter till en byggmästare för 75 000 kr.

Vad i herrans namn skulle föreningen göra med så mycket pengar? Så resonades det bland medlemmarna, och uppslagen haglade: stipendiefond för skolan, andelstvättstuga, gatukostnader, understödsfond o.s.v. Det mest storstilade förslaget kom från Ernst Berg, som ville grunda en fond till stadsdelens fromma med utdelningar till sociala, kulturella och allmännyttiga ändamål. Varje år skulle emellertid först 10 procent av avkastningen läggas till kapitalet. Det skulle så småningom bli en ganska skaplig fond, samtidigt som man varje år skulle kunna dela ut några tusen kr. En annan medlem ville skapa ett kulturresevat med förenings- och ungdomsgård i skogsområdet mellan Råby- och Sotargatorna.

Men det stora flertalet ville helt enkelt dela upp pengarna mellan medlemmarna och sen skulle man upplösa föreningen. Efter åtskilliga och långa diskussioner beslöt föreningen år 1946 att dela ut 250 kr. till varje medlem, men förslaget om upplösning av föreningen lyckades man avvärja, även om det kom igen flera gånger. Styrelsen dröjde med verkställandet av beslutet om penningutdelningen och detta väckte stort gny och irriterade protester från en stor falang, att döma av protokoll och skrivelser. Som ett alternativ förde styrelsen fram ett projekt om uppförande av en andelstvättstuga. För detta förslag tecknade sig 101 medlemmar, för vilka reserverades lika många andelar lydande på 250 kr. = 25 250 kr. Men det var icke mindre än 163 medlemmar som i kontanter fick en sammanlagd utdelning av 40 750 kr.

Nåja, projektet om en andelstvättstuga gick inte att förverkliga. Det blev så småningom en alldeles för dyr historia. Det drog ut på tiden bl.a. genom nekat byggnadstillstånd och kostnadssumman steg till över 800 000 kr. År 1952 beslöt intressenterna i tvättstugeprojektet att nedlägga det hela och därefter delades aktiekapitalet ut till dem som tecknat andelar.

EN JÄMN UTVECKLINGSLINJE – MEN FRAMTIDEN?

1940-talet kännetecknades för övrigt av att staden ordentligt tog itu med att iordningställa gatorna, 1947 och

1948 talas i protokollen om, att nu skulle man börja med Jakobskatan, nu skall man snart börja med breddningen av Drottninggatan o.s.v. Då och då i början av 50-tal uttalar styrelsen, att den tycker det går sakta med gatuarbetena. Man påtalade också flera gånger vattenbristen på Jakobsberg och krävde åtgärder från staden, vars myndigheter beklagade att man inte fått AK:s tillstånd att bygga ett nytt vattentorn.

Gatubreddningarna och annat sådant medförde nya uppgifter för styrelsen, som ofta fick ha sammanträden med fastighetsägarna för att hjälpa till med jämkningar vid gränsregleringar o.d., för att få snabbare lösning av ledningsfrågor o.d. Styrelsen synes också energiskt ha arbetat för att få bättre gatubelysning, tätare bussförbindelser o.s.v.

Under senare delen av 1950-talet kommer anslutningen till en hela staden omfattande villaägareförening allt mer in i bilden. Samtidigt ges också uttryck för föreningens vilja att ekonomiskt stödja Haga-föreningen, som domstolsvägen kämpat för nedbringande av villaägarnas andel i gatukostnaderna.

30-talet, 40-talet, 50-talet ... under de gångna decennierna har följts en ganska jämn utvecklingslinje. Men hur ter sig då 60-talet?

Om det kommande vet vi intet, men säger inte blicken tillbaka något om en verksamhet som varit till gagn både för de många enskilda på området och för hela stadsdelen? Det är inte det väsentliga vad du eller jag kan ha att vinna på föreningens tillvaro i fortsättningen. Det är en fråga om gemenskap och solidaritet - under de gångna åren har styrelsens ledamöter nedlagt mycket osjälviskt arbete till allas bästa. Gemenskap och solidaritet - i det tecknet har föreningen bestått och verkligen lyckats ge stil på ett område, en miljö, som vi väl alla tycker ger en trivsam känsla av trygghet.

Enbart detta att en förening av den art, som det här är fråga om, haft bestånd icke mindre än 75 år bör väl säga, att den haft en uppgift att fylla. För gemenskap och solidaritet har vi säkert behov även i kommande tider.

Gustaf Blomquist